

Regningen, takk!

AV VICTOR D. NORMAN

Skal vi ha et førsteklasses offentlig tjenestetilbud, må vi betale prisen. Og prisen er høyere skatter.

Det offentlige Norge er underfinansiert. Vi drukner i biler, men har ikke penger til å bygge et tidsmessig veinett – vi har ikke engang råd til å holde ved like de veiene vi har. Vi er etterhvert i verdensklasse når det gjelder ferier og uteliv, mens norske skoler og universiteter jevnt og trutt klatrer nedover på internasjonale rangstiger. Vi bygger hus og hytter og pusser opp så det knapt er en snekker å oppdrive, mens planer for opprustning av skolebygg og nye boliger til psykisk utviklingshemmede må legges på is fordi kostnadene blir for høye. Vi installerer tyverialarmer og tegner forsikringer for stadig flere gjenstander, men har ikke råd til politi med kapasitet til å etterforske tyverier. Vi er villige til å betale nesten hva som helst for å se bedre ut enn vi er, men må stå i kø for den legebehandlingen som kunne gjøre at vi faktisk ble bedre.

Den offentlige fattigdommen handler ikke bare om at offentlig sektor er for liten. Det er vel så alvorlig at stat og kommune taper i kampen om de beste folkene. Talentene blir ikke lenger universitetslærere, sykepleiere eller rådmenn; de blir petroleumsingeniører, finansanalytikere eller forretningsadvokater. På områder der det er direkte konkurranse om folk mellom det private og det offentlige, må stat og kommune gi tapt; rett og slett fordi det private kan by mer.

Terra-saken burde ikke overraske noen – den avdekker bare det misforholdet som etterhvert bygger seg opp mellom kompetansen i privat og offentlig sektor.

Problemet vil ikke gå over av seg selv. Det vil bli verre. Etterspørselen etter utdanning, helse og omsorg vil fortsette å vokse raskere enn økonomien som helhet, og når eldrebølgen for alvor velter inn over oss, vil behovet for folk og gode løsninger i offentlig sektor eksplodere. Samtidig vil det bli stadig vanskeligere for det offentlige å konkurrere om de beste folkene etterhvert som tradisjonelt næringslivet erstattes av bedrifter med behov for store mengder høyt utdannet arbeidskraft. En tur til Nydalen eller Fornebu er nok til å se på nært hold hva jeg snakker om.

Alt dette er velkjent. Så hvorfor gjenta det?

Av den enkle grunn at det nesten ikke er noen som er villige til å trekke den uavvendelige konklusjonen: Skal vi ha et førsteklasses offentlig tjenestetilbud, må vi betale prisen.

Jens Stoltenberg og Martin Kolberg og andre som kanskje ønsker å øke skattene, tør ikke, i frykt for å tape neste valg. Erna Solberg og Siv Jensen vil ikke, i håp om å vinne det samme valget.

I stedet virrer alle rundt og håper på et mirakel eller to, eller luller seg inn i økonomisk fiksjonstenkning.

Miraklene mange håper på, har til og med navn. Det ene het en stund effektivisering av offentlig sektor, så het det modernisering, nå heter det fornying. Det andre heter kutt i overføringene, pensjonsreform, eller et mer inkluderende arbeidsliv; litt avhengig av hvem det er som snakker.

Det er flott både med fornying og inkludering – særlig hvis det blir noe mer enn gode navn på departementer – men også det vil i første omgang kreve både folk og talenter som vi ikke har, og resultatene vil uansett ikke komme over natten. Selv på lang sikt vil effektivisering og reduserte overføringer i beste fall bare være en delløsning.

Den økonomiske fiksjonstenkningen kommer til uttrykk i påstanden om at det vi mangler ikke er penger, men folk. Det er selvfølgelig riktig. Det er ingen land som mangler penger så lenge de har en seddelpresse. Det er imidlertid ikke det som er poenget. Formålet med skatter er ikke å skaffe penger, men å få private forbrukere og bedrifter til å legge beslag på færre folk, slik at vi får frigjort ressurser til offentlige tjenester. Så lenge vi har knapphet på folk, er det bare gjennom høyere skatter vi kan løse det offentlige fattigdomsproblemet.

Det er på tide at vi slutter å virre og tar stilling til realiteten: Ønsker vi bedre offentlige tjenester, eller gjør vi det ikke? Hvis vi gjør det, må vi godta høyere skatter i en eller annen form. Vil vi ikke det, må vi senke ambisjonsnivået når det gjelder skoler, eldreomsorg, veier og alt det andre vi har latt stat og kommune ta ansvaret for. Så enkelt er det.

Såvidt jeg kan konstatere, er det ingen politiske partier i Norge som går inn for å redusere omfanget eller ambisjonsnivået for offentlige tjenester. Både høyre- og venstresiden i norsk politikk ønsker at utdannelse, helse, infrastruktur og omsorg skal være et offentlig ansvar, og at tjenestene skal være så gode at vi ikke får en todeling der velstående kjøper gode tjenester privat, mens resten er henvist til et dårlig offentlig tilbud. Isåfall er svaret klart: Vi må godta høyere skatter.

Hvis den politiske logikk er slik at venstresiden ikke kan gå inn for høyere skatter uten å begå politisk selvmord, er høyresiden den eneste som kan ta ansvaret. Kanskje det er på tide, Erna, å friske opp slagordet "Skatt og skole" – men gi det et nytt innhold?

*Publisert i **Dagens Næringsliv** 8.12.2007.*

Victor D. Norman er professor i samfunnsøkonomi ved Norges Handelshøyskole og tidligere Arbeids- og administrasjonsminister for Høyre.